

Ігор Бігун

Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка
здобувач (Україна)

e-mail: igorko.bigun@gmail.com

ORCID ID 0000-0002-0351-3894

ResearcherID: AAZ-2357-2020

Рейд загону ім. І. Богуна з Волині на Холмщину (травень—липень 1944 р.)

Анотація. *Мета статті* — дослідити рейд загону УПА ім. І. Богуна з Волині на Холмщину та назад. **Методологія дослідження** ґрунтується на використанні загальнонаукових методів (аналізу, синтезу, абстрагування й узагальнення) у поєднанні з принципами історизму, об'єктивності, системності та розвитку. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що вперше в історіографії українського визвольного руху досліджується участь волинського загону ім. І. Богуна з УПА-Північ в польсько-українському протистоянні на Холмщині, визначено його організаційну структуру, чисельність, командний склад та проаналізовано обставини переходу через лінію німецько-радянського фронту. **Висновки.** Загін ім. І. Богуна групи «Турів» УПА-Північ пішов у рейд із Волинської обл. на Холмщину в травні 1944 р., щоб уникнути небезпеки розгрому з боку регулярних частин Вермахту й перекерати, поки не з'явиться можливість перейти лінію фронту. Опинившись на території сучасного Люблінського воєводства Польщі, загін О. Громадюка-«Острівського» розташовувався на постій у селах уздовж Західного Бугу, спільно з підрозділами ВО «Буг» УПА-Захід узяв участь у чотирьох боях із польськими формуваннями АК і БХ інспекторату «Замостя», а також мав сутички з німецькими військовими частинами. У кінці липня 1944 р. загін ім. І. Богуна прорвався через лінію німецько-радянського фронту й повернувся на Волинь. Під час рейду повстанський підрозділ складався з шести сотень чисельністю приблизно 600 вояків, та під час важкого переходу фронту поніс втрати вбитими й пораненими, чимало стрільців відстали або розбіглися. Відповідно після повернення чисельність загону скоротилася до 320–365 бійців. У жовтні 1944 р. загін ім. І. Богуна реорганізували у Холмську бригаду, яка підпорядковувалася ЗГ № 33 («Завихост») УПА-Північ.

Ключові слова: Волинь, Холмщина, УПА-Північ, загін ім. І. Богуна, Олексій Громадюк-«Острівський», польсько-українська війна, «Холмський фронт».

Постановка проблеми: У працях, присвячених польсько-українському протистоянню на Холмщині навесні–влітку 1944 р., зазвичай детально описують бойові дії лише підрозділів Української повстанської армії військової округи (ВО) «Буг» генеральної військової округи (ГВО) УПА-Захід, які діяли на цих теренах. Зате участь повстанських відділів з Волині, де діяла УПА-Північ, у боях на «Холмському фронті» майже не висвітлюють. Ретельніше дослідження переходу загону ім. Івана Богуна з Волинської обл. окупованої УРСР у Люблінське воєводство окупованої Польської Республіки та його участі в бойових діях проти польських партизанських загонів інспекторату «Замостя» дозволить збагатити загальне розуміння перебігу конфлікту між українським і польським визвольними рухами.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Праці, у яких ідеться про Другу польсько-українську війну або її перебіг на Холмщині в 1944 р., згадують загін ім. І. Богуна серед підрозділів, які брали участь у бойових діях з польськими партизанами [Антонюк, 2014 : 228; Вовк, 2006 : 19; В'ятрович, 2012 : 194; Мороз, 2009а : 23, 590]. Проте цим і обмежується висвітлення ролі загону. Детального дослідження про похід відділу на Холмщину та його діяльність у цьому терені немає.

Мета статті полягає в дослідженні причин рейду повстанського загону ім. І. Богуна з Волинської обл. на Холмщину, структури формування, його ролі в боях із польськими партизанами й перебігу зворотного рейду на Волинь.

Виклад основного матеріалу. Протягом зими–весни 1944 р. більшу частину Рівненської й Волинської обл., у яких діяли загони УПА-Північ, зайняли фронтові частини Червоної армії (РСЧА). Лінія радянсько-німецького фронту у квітні 1944 р. зупинилася у Волинській обл., розділивши її надвоє. Уздовж лінії Камінь-Каширський — Ковель — Локачі — Кременець зі сходу окопалися війська 1-го Українського і Білоруського фронтів РСЧА, а на заході проти них стояла 4-та танкова армія групи армій «Північна Україна» німецького Вермахту. Націоналістичні

партизани, які вже рік воювали проти німецьких окупаційних військ, радянських і польських партизанів, тепер зіткнулися з фронтовими частинами.

Більшість українських повстанських відділів перейшла фронт й опинилася на радянському боці, зокрема й відділи групи «Турів», яка охоплювала Волинську обл., та деякі суміжні райони Брестської обл. Білоруської РСР. Проте по німецькому боці ще залишалися два її загони – під командуванням хорунжого Івана Климчака-«Лисого» («Павлюка») в Головнянському й Шацькому р-нах¹ Волинської обл. та імені Івана Богуна, який дислокувався у Вербському р-ні на північний схід від м. Володимира-Волинського [Вовк, 2006 : 1210]. Лінія фронту залишалася непорушною до 13 липня, тож перейти в радянський тил можливості в них не було [Вовк, 2006 : 1209].

Базою загону ім. Богуна був укріплений табір у Свинаринських лісах (т. зв. «Січ») на межі Турійського і Вербського р-нів. Однак після важкої поразки в боях із радянським Сумським партизанським з'єднанням 26—30 січня 1944 р. загін змушений був відступити зі свого табору на південь області, в Берестечківський р-н [Докладніше: Бігун, 2017].

У перших числах березня 1944 р. загін ім. Богуна очолив поручник Олекса Громадюк-«Острізький» («Голобенко»). «Острізькому» довелося збирати розбиті відділи, скликати людей, які ховалися, формувати нові сотні зовсім поруч із лінією фронту. За березень зусиллями нового командира загін відновився до трьох сотень, загальною чисельністю біля 500 вояків, і розміщувався у р-ні с. Гнійне, Домінополь та колонії Божа Воля Вербського р-ну [АЦДВР. Ф. 9. Спр. 6. Т. 30. Арк. 1; ГДА СБУ. Ф. 6. Спр. 75893фп. Арк. 11зв.]. У квітні до загону долучилося ще чотири сотні, які відбилися від Хвастівського загону Степана Ковалюка-«Юрія». Сотні хорунжого Дмитра Корейчука-«Ткача», Івана Киселя-«Горя», хорунжого Василя Павлюка-«Узбека» і хорунжого «Орла» під натиском фронтових військ відступали з Торчинського р-ну, що на захід від м. Луцька [АВВ. Ф. 488. Оп. 1с. Од. зб. 28. Арк. 307, 311зв.; АУСБУ Волинь. Спр. 12375. Арк. 12; Спр. 8566фп. Арк. 9зв; АУСБУ Рівне. Спр. 76047ФП. Арк. 60 зв, 63, 67; ГДА СБУ. Ф. 6. Спр. 75893-ФП. Арк. 15зв; Мороз, 2009а : 570, 572, 590; Мороз, 2009б : 431; Шумук, 1983 : 173]. Стрілець відділу «Узбека» Павло Година-«Листок» підтверджував, що ця сотня (48—50 бійців) відірвалася від основних сил свого загону і пішла в Горохівський р-н [АУСБУ Рівне. Спр. П-7683. Арк. 14]. Так чисельність загону ім. Богуна під кінець квітня виросла, за різними даними, до 600—720 бійців [АУСБУ Рівне. Спр. 76047фп. Арк. 67; ГДА СБУ. Ф. 6. Спр. 75893-ФП. Арк. 28; Ковальчук. Марчук, 2010 : 71—79]. Станом на 22 квітня загін «Голобенка» мав на озброєнні одну 45-мм гармату, 5 станкових кулеметів, 40 ручних кулеметів і 5 мінометів [Кентій. Лозицький, Павленко, 2002 : 239].

На посаді шефа штабу загону ім. І. Богуна від квітня 1944 р. перебував старший булавний «Буря». Заступником командира був десятник Юрій Моряк-«Нечипір» (у липні 1944 р. його змінив колишній сотенний загону «Пімста Полісся» поручник Іван Величко-«Ярема») [АУСБУ Волинь Спр. 12375. Арк. 11зв, 38]. Хорунжий Іван Михальчук-«Січовий» з березня 1944 р. був заступником командира загону «Острізького» з підготовки, а з травня став його ад'ютантом. Хорунжий «Ярмолюк» командував особистою охороною (почтом) командира загону. Функцію курінного лікаря виконував «Білий», а політичним виховником загону був «Золотаренко» (він же «Вадим») [АУСБУ Волинь Спр. 12375. Арк. 11зв, 17, 33—34, 38, 43; АЦДВР. Ф. 9 Спр. 6. Т. 30. Арк. 1; ГДА СБУ. Ф. 6. Спр. 75893фп. Арк. 12, 13; Ф. 65. Спр. С-9079п. Т. 5. Арк. 21, 25]. Посаду курінного інтенданта ще з березня 1944 р. займав колишній червоноармієць і випускник старшинської школи УПА Григорій Резнюк-«Кубанець» [АУСБУ Волинь. Спр. 12375. Арк. 33; Спр. 22687. Арк. 11, 17].

Хоча формування О. Громадюка офіційно називалося загonom, до його складу входили не курені, а окремі сотні. Тому в джерелах за 1944 р. загін також іменується куренем «Голобенка» («Острізького»).

А воєнна ситуація в регіоні протягом березня—квітня 1944 р. все більше загострювалася. Терени від Володимира-Волинського й далі на південь були тиловим районом 4-ї танкової армії Вермахту, який лихоманило від неперервних боїв і диверсій. На радянсько-німецькому фронті тривала битва за м. Ковель, а в німецький тил раз за разом проривалися загони радянських партизанів: Рівненське з'єднання № 2 (к-р Іван Федоров), з'єднання ім. Будьонного (Іван Артюхов), з'єднання ім. Хрущова (Володимир Чепіга), з'єднання ім. Хрущова (Данило Ніколайчик) та ін.²

У зв'язку з цим німецьке командування намагалось зачистити свій тил. Повстанці теж потрапили під удар – сотні загону ім. Богуна на початку квітня 1944 р. мали бої з нацистами в

¹ Адміністративно-територіальний поділ України подається за поділом Української РСР 1940 р., якщо не зазначено іншого.

² Наприклад, Рівненське з'єднання № 2 (к-р І. Федоров), з'єднання ім. Будьонного (І. Артюхов), з'єднання ім. Хрущова (В. Чепіга), з'єднання ім. Хрущова (Д. Ніколайчик) та ін.

с. с. Древині Порицького р-ну, Яковичі і Селець Володимир-Волинського р-ну та Озютичах (останній бій провела сотня Петра Власюка-«Ворона») [Вовк, 2006 : 653]¹. Під натиском німецьких військ загоні довелося відступити зі с. Гнійного Вербського р-ну до Бискупичів-Руських (нині – Нехвороща) Володимир-Волинського р-ну і навколишніх сіл [Вовк, 2006 : 653].

Тоді, за словами коменданта заплілля ВО «Турів» Панаса Матвійчука-«Віталія» («Крилача»), німецька сторона шукала співпраці з УПА, а тому окупанти постійно надсилали до загону своїх представників. Однак від повстанців вони одержували єдину відповідь: звертатися до Провідника ОУН Степана Бандери (який був ув'язнений у концтаборі Заксенхаузен) бо УПА «виконує тільки його накази» [Вовк, 2006 : 653].

Урешті-решт, наприкінці квітня – на початку травня 1944 р. німецькі окупанти розгромили радянських партизанів в Устилузькому і Вербському р-нах (до 3 тис.чол.)², а також у Завидівському лісі Порицького р-ну Волинської обл. (близько 1 тис.)³. Після того 5 травня вони поставили штабові загону ім. Богуна ультиматум: або дати згоду на співпрацю, або ж передислокуватися в Устилузький р-н. Інакше нацисти погрожували повстанців розбити. На думку «Віталія», в Устилузькому р-ні німці разом із польсько-радянськими партизанами⁴ готували пастку для УПА [Вовк, 2006 : 653].

Епізод зустрічі «Острізького» з німецьким офіцером зафіксував у спогадах присутній при штабі інструктор суспільно-політичної референтури ВО «Турів» Данило Шумук:

«Раптом зайшов командир куреня Острізький [...] Він виструнчився перед Мітлюю [шеф контррозвідального відділу штабу УПА-Північ Олексій Присяжнюк — І. Б.] і доповів:

— Німці приїхали двома танками на переговори. Що будемо робити, говорити з ними, чи ні? — запитає Острізький.

— У 1941 році вони з нами не хотіли говорити, а зараз ми не станемо говорити з ними. Вони в політиці вже труп,— сказав Мітля.

Острізький знов виструнчився, стукнув закаблуками й пішов» [Шумук, 1983 : 167].

Командування загону прийняло рішення перейти в район с. с. Луковичі, Лисів і Бермешів Локачинського р-ну, вибивши з них ар'єргарди партизанів з'єднань І. Артюхова й Д. Чижова, основні сили яких у цей час билися з німцями в Завидівському лісі [АУСБУ Волинь. Спр. 8566фп. Арк. 9зв; Вовк, 2006 : 654].

5 травня 1944 р. о 17:00 загін ім. Богуна покинув Бискупичі-Руські, які відтак зайняли німецькі моторизовані підрозділи. Червоні партизани затрималися в с. с. Колона, Риковичі, Горохівка (нині у складі Старого Загорова), Старий Загорів Локачинського р-ну, звідки через Завидівський ліс подалися в Галичину⁵. Німці й далі намагалися нав'язати перемовини, мотивуючи це потребою очистити терен для зв'язку з угорською частиною в Яневичах Порицького р-ну (нині – Іванівка Іванівського р-ну). Тоді в ніч із 7 на 8 травня 1944 р. загін перейшов у район с. с. Орищі, Жашковичі й Волиця Локачинського р-ну [Вовк, 2006 : 654].

Шумук фіксував у спогадах: *«...ми разом з куренем на початку квітня [травня — І. Б.] перемістились у село Жашковичі. Через деякий час після того ми там похоронили*

¹ Вояк сотні «Ворона» М. Шевчук датував бій в Озютичах лютим 1944 р.: *«Третя операція була в середині лютого в селі Озютичі. Німці з'явилися в цьому селі, ми зав'язали з ними бій і вигнали із села»*. Інший стрілець, П. Лиховський, згадував, що той бій трапився навесні. Оскільки документи описують ту ж місцевість і той же підрозділ, датування початком квітня 1944 р. більш вірогідне [АУСБУ Волинь. Спр. 21435. Арк. 33–33зв; Власенко. Кокін. Лозицький, 2011 : 103].

² У тій місцевості в другій половині квітня – травні 1944 р. важкі бої з гітлерівцями вели: Рівненське партизанське з'єднання № 2 «За Батьківщину» (к-р І. Федоров), Полтавське партизанське з'єднання ім. Молотова (к-р М. Салай) і Волинське партизанське з'єднання ім. Леніна (к-р Л. Іванов). До того ж протягом 13–19 квітня 1944 р. з боями проривалася з оточення в Мосурському, Стенжарицькому і Землицькому лісах на північ 27 Волинська дивізія піхоти АК. Проти аківців діяли німецькі 5-та танкова дивізія СС «Вікінг», 131-ша і 214-та піхотні дивізії та 1-ша гірськострілецька бригада. [Лозицький, 2001 : 82, 84, 104; Філяр, 1998 : 201].

³ Протягом 27 квітня – 10 травня 1944 р. тривала німецька операція проти партизанських з'єднань ім. Будьонного (к-р І. Артюхов) та ім. 24-ї річниці РСЧА (к-р Д. Чижов) у р-ні с. с. Завидів і Деречин. Кульмінацією став бій біля с. Завидів 3 травня, в якому німці застосували мотопіхотний батальйон і 50 одиниць бронетехніки [Лозицький, 2001 : 130, 132–133].

⁴ Можливо, «Віталій» мав на увазі польське радянське з'єднання «Єще Польска не згінела», чий загін ім. Я. Калінського 2-ї бригади у квітні 1944 р. прорвався через лінію фронту в німецький тил між Ковелем і Володимиром-Волинським. Партизани потрапили в німецьке оточення, і згодом їхній командир поручник Ян Шафарчик розпустив свої загоны. [Ясяк, 2004 : 198–199].

⁵ Вийшовши з оточення в Завидівському лісі, з'єднання Артюхова й Чижова 9–10 травня дісталися лісу на схід від м. Кам'янки-Струмилової Львівської обл., де їм теж довелося вести бої то з німцями, то з УПА. [Лозицький, 2001 : 130, 133].

заступника командира військової округи Вовчак (Олексія Шума), вбитого в бойовій сутичці з німцями» [Шумук, 1983 : 167].

Шеф військового штабу групи «Турів» «Вовчак» загинув 4 травня в Писаревій Волі Вербського р-ну, коли з відділом «Нерозлучного» (40—50 повстанців) ішов із Ковельського р-ну на з'єднання із загonom ім. І. Богуна. Відтак, у розташування військ «Острізького» привів своїх людей лише сам «Нерозлучний» [АУСБУ Волинь. Спр. 5891фп. Арк. 11; АУСБУ Рівне. Спр. 76047ФП Арк. 60зв, 67; ГДА СБУ. Ф. 5. Спр 67432. Арк. 17, 45; Ковальчук. Марчук, 2010 : 68].

9 травня 1944 р. у с. Жашковичах відбулася наступна зустріч О. Громадюка-«Острізького» з німцями. Окупанти пропонували відвезти повстанського командира до Володимира-Волинського з метою координації антирадянської боротьби. Скоріш за все, свідком саме цієї розмови став Данило Шумук:

«Одного дня до Жашкович на подвір'я священика Василя Мисечка приїхало дві машини німців і відразу ввійшли до хати. У хаті був Криlach і я. Німці звернулися до Криlachа і, називаючи його командиром Острізьким, заявили: «Завтра на ці терени прийде німецька четверта танкова армія. Вона буде винищувати на своєму шляху всі озброєні групи. Ми пропонували б вам відступити за Володимир під Любомль. Тудю вони не підуть». Криlach подякував, і вони вийшли» [Шумук, 1983 : 168].

Та поки тривали розмови, німецькі підрозділи почали оточувати загін, підтягуючи сили в с. с. Бужковичі, Замличі, Старий Загорів, Колона, Топилище, Риковичі, Старий Порицьк, Ляхів (нині Старосілля), Яневичі (нині Іваничі), Маркостав, Чесний Хрест і Сілець. Штаб загону ім. І. Богуна дав німцям кур'єра, який мав скерувати їх до неіснуючого «компетентного командира» під Володимиром-Волинським, щоб виграти трохи часу для загону [АУСБУ Волинь. Спр. 21435. Арк. 26; Вовк, 2006 : 654]. *«Після відходу німців Криlach викликав Острізького, Кузьменка¹ і весь штаб куреня для обговорення тієї ситуації. Вирішили курінь вивести на Холмщину, а ми всі увечері пішли в напрямку села Коритниці майже на передову лінію фронту»*, – згадував Шумук [Шумук, 1983 : 168].

Як звітував 22 травня 1944 р. П. Матвійчук-«Віталій», загін поділили на три групи. Перша під командою «Степана» повинна була пробиратися на Горохівщину. Другу «Острізький» особисто повів за р. Західний Буг на територію Грубешівського повіту Польщі. Решту склали 400 новобранців, яких командир «Дем'ян» мав розפורшити по терені, а частину перевести в Луцький р-н Волинської обл. [Вовк, 2006 : 654–655].

Ю. Мояк-«Нечипір», який тоді був заступником командира загону ім. Богуна, пізніше подавав радянському слідчому дещо іншу версію. «Голобенко» поділив загін на дві групи, одну з яких (240–280 чол.) сам повів у Галичину, а другу (до 180 чол.) доручив Моякові, щоб той дістався Горохівського р-ну і розпустив стрільців по домівках на час проходження фронту [АУСБУ Волинь. Спр. 12375. Арк. 11зв.]. Через два місяці «Нечипора» з дорученими людьми «Голобенко» викликав назад у загін [АУСБУ Волинь. Спр. 12375. Арк. 17]. Зрештою оригінальний документ більш вірогідний, ніж пам'ять людини. Проте з цих свідчень можна зробити висновок, що «Степан» і Юрій Мояк – це одна особа.

Перед відходом у рейд «богунці» закопали вісім підвід зі зброєю, спорядженням, одностроями й харчами [ГДА СБУ. Ф. 5. Спр 67432 Арк. 17, 45, 65].

10 травня 1944 р. німці рушили в наступ на села, де до того розташовувалися відділи загону ім. І. Богуна, але не застали нікого. Розлютившись, вони заарештували кількадесят цивільних [Вовк, 2006 : 655]. «Острізький» і «Степан» змогли вивести своїх людей без втрат. А «Дем'ян» прорвався з оточення з невеликими втратами. Поруч із загonom «Голобенка» з оточення вийшла й теренова сотня самооборони Фотіяна Корнія-«Юрка» (колишнього командира артилерії загону ім. І. Богуна), яка теж була на пості в Жашковичах [АУСБУ Волинь Спр. 21435. Арк. 26].

Отже, в середині травня 1944 р. на Холмщину з О. Громадюком пішло шість сотень. Це були відділи Павла Микитюка-«Нерозлучного» (біля 40-50 бійців), Андрія Хіля-«Хоми» (40-50 стрільців)², хорунжого Дмитра Корейчука-«Ткача», Івана Киселя-«Ігоря», хорунжого Василя Павлюка-«Узбека» (близько 50 осіб) і хорунжого «Орла» [АВВ. Ф. 488. Оп. 1с. Од. зб. 28. Арк. 307, 311зв.; АУСБУ Волинь. Спр. 12375. Арк. 12; Спр. 22116. Арк. 43зв, 45зв, 98—99;

¹ Можливо, йдеться про Устима Кузьменка-«Ярослава» – референта пропаганди військового надрайону «Степ» групи «Турів» від квітня 1944 р. [Антонюк, 2014 : 385].

² Звіти про бої на Холмщині з польськими партизанами з ранішого періоду (зокрема, за Посадів 9 квітня 1944 р.) фіксують участь у них і сотні «Хоми» з УПА-Північ [Мороз, 2009а : 572; Мороз, 2009б : 260]. Отже, невідомо як, але ця сотня опинилася за Бугом на місяць раніше за решту загону ім. І. Богуна. Не слід виключати можливість, що це був короткий рейд і до початку травня сотня повернулася в розташування загону ім. І. Богуна, щоб знову вирушити за Буг.

АУСБУ Рівне. Спр. 76047ФП. Арк. 60зв, 63, 67; ГДА СБУ. Ф. 6. Спр. 75893-ФП. Арк. 15зв; Мороз, 2009а : 570, 572, 590; Мороз, 2009б : 431; Шумук, 1983 : 173]. «Німці шість сотень оточили, але вони швидко вийшли з оточення і по сотнях пішли в Галичину, де зупинилися в Сокальському р-ні. Займалися стройовою підготовкою та вивченням зброї», – підтверджував Петро Кулачок, який був у сотні «Нерозлучного» [АУСБУ Рівне. Спр. 76047фп. Арк. 67]. Решта людей із загону ім. І. Богуна залишилася на Волині, щоб законспіровано перечекати фронтову дійсність.

Перейшовши Буг у районі м. Сокаля Львівської обл., командир загону ім. Богуна дав своїм підлеглим можливість відновити сили. Загін зупинився попервах у с.с. Сулімів і Гільче (нині Грубешівського повіту Люблінського воєводства Польщі), а відтак, переходив у Корчмин (нині Томашівського повіту), Угнів (нині належить до Сокальського р-ну Львівської обл. України), Лащів (Laszczów) і Тишовці (Tyszowce) Грубешівського повіту [АУСБУ Рівне. Спр. 76047фп. Арк. 18зв.; ГДА СБУ. Ф. 5. Спр. 67432. Арк. 17, 45; Гордієнко, 1959 : 155; Мороз, 2009б : 430; Власенко. Кокін. Лозицький, 2011 : 150]. Проте довго відпочивати «богунцям» не довелося.

У розпалі була активна фаза протистояння між польськими Армією крайовою (АК) й Батальйонами хлопськими (БХ) інспекторату «Замостя» (області «Грубешів» і «Томашів-Любельський») та загонами УПА ВО «Буг» УПА-Захід. Обидві сторони прагнули закріпити за собою контроль над територією, через що в боях, окрім суто військових втрат обох сторін, палали села й страждало цивільне населення. На Холмщині утворився справжній фронт завширшки понад 100 км, де українськими силами командував поручник Степан Новицький-«Спец» («Вадим»), а польськими – поручник резерву Зенон Яхимек-«Віктор» [Мотика, 2013 : 186]. Поява волинських сотень схилила шальки терезів у цьому протистоянні на бік УПА.

19 травня 1944 р. сотні «Пролом» (к-р Іван Капало-«Бродяга»), «Вовки» (к-р Мар'ян Лукасевич-«Ягода»), «Тигри» (к-р Іван Козярський-«Корсак»), «Перекотипале» (к-р «Гамалія»), «Перебийніс» (к-р Михайло Хвалібота-«Лис») з ВО «Буг» і дві сотні з куреня «Остриського» (разом понад 900 стрільців) під загальним керівництвом «Бродяги» завдали удару по базі Армії Крайової у с. Набріж (Набрж). Галичани атакували з одного флангу, волиняни – з іншого. За 2 км до села сотні «Нерозлучного» й «Ткача» зіткнулися з 80-ма польськими партизанами, але за годину бою поляки втратили 10 бійців і відступили [АУСБУ Волинь. Спр. 5891фп. Арк. 16–17; ГДА СБУ. Ф. 5. Спр. 67432. Арк. 51; В'ятрович, 2012 : 197; Мороз, 2009а : 304; Мороз, 2009б : 430–431].

На іншому фланзі польські вояки чинили запеклий опір впродовж чотирьох годин, але українські повстанці врешті-решт здобули перемогу. Частина польських підрозділів прорвалася в бік с. Тишовців, а інша – в бік Старого Села (пол. – Стара Вєсь). Застава відділу «Перекотипале», яка була в Старому Селі, під натиском поляків відступила, та на допомогу прийшла сотня «Вовків», яка розбила групу АК [АУСБУ Волинь. Спр. 5891фп. Арк. 16–17; ГДА СБУ. Ф. 5. Спр. 67432. Арк. 51; В'ятрович, 2012 : 197; Мороз, 2009а : 304; Мороз, 2009б : 430–431].

У бій також втрутився нацистський підрозділ, складений із німців, фольксдойчів і поляків, які чотирма машинами приїхали з Тишовців. По короткій сутичці зі сотнею «Ткача» окупанти втекли, залишивши кількох убитих. Упівці ж утратили двох убитими і п'ятьох пораненими (зокрема, поранення дістав і сам «Ткач»). Тим часом прилетів німецький літак, який своїм вогнем помилково поранив чотирьох поліцистів, які йшли на підкріплення німцям [Мороз, 2009б : 430–431].

Отже, унаслідок операції було спалено польські бази в с. с. Набріж, Кришин, Тучапи, Моложів, Липівці і колонію Марисін. Втрати АК – 46 загиблих і кілька полонених. Польські підрозділи під загальним командуванням З. Яхимека-«Віктора» були змушені відступити за р. Гучву – лінія «фронту» потім довгий час проходила по ній. Загони УПА втратили двох загиблими від вогню німців і вісьмох пораненими (у т. ч. п'ятьох у бою з німцями). Трофеї: кулемет, кільканадцять гвинтівок і худоба [В'ятрович, 2012 : 197; ГДА СБУ. Ф. 5. Спр. 67432. Арк. 45; Мороз, 2009а : 304; Мороз, 2009б : 430–433].

Але командування АК і БХ не змирилося з поразкою й підготувало контрнаступ. У ніч із 1 на 2 червня 1944 р. три партизанські батальйони на чолі з «Віктором» (600 бійців) кинулися в атаку на відрізок фронту завширшки 40 км у трьох напрямках: 1) на с. с. Губинок, Диниська, Ульгівок, Жерники, Річиця, 2) на с. с. Посадів, Стенятин і Ріплин; 3) на с. с. Діброва (Dąbrowa) і Старе Село, в околиці яких дислокувалися відділи УПА [В'ятрович, 2012 : 197; Богунов, 2005 : 1404].

Та напад на Жерники й Річицю «захлинувся», а повстанці відкинули поляків на 12 км. Сталося це завдяки тому, що напередодні вояки сотні «Перебийніс» спіймали польську

розвідницю, від якої дізналися про чисельність і дислокацію підрозділів АК і БХ. Відповідно польський наступ українці зустріли підготовленими [Мороз, 2009а : 305, 421].

Найбільші бої впродовж цілого дня 2 червня точилися на відрізу Посадів–Річиця. Польське командування намагалося розчленувати угруповання УПА на дві частини, оточити їх і прорватися на допомогу своїм частинам під Річицею й Дібровою. О 2-й годині ночі аківці спалили Посадів і вирушили в напрямі Радків–Ляхівці (Lachowce). У Ляхівцях 200–300 солдатів АК наштотхнулися на курінь «Острізького». Поляки спробували закріпитися в Радківському лісі, але «Острізький» оточив ліс, а відділу автоматників наказав поливати його вогнем, щоб відтіснити поляків на засідку галицьких сотень. Від перехресного вогню загинуло до 40 партизанів. Це спричинило паніку серед аківців, і вони поспішно відступили за Гучву [ГДА СБУ. Ф. 5. Спр. 67432. Арк. 51; Мороз, 2009а : 305, 421; Мотика, 2014 : 186]. За даними польського історика Гжегожа Мотики, усього польські загони в нічних боях 2 червня 1944 р. втратили 71 солдата загинлим, і ще близько 100 партизанів дістали поранення [Мотика, 2013 : 186].

«Врешті-решт «польсько-український фронт» стабілізувався на лінії: Угнів — Жерники — Стенятин — Набріж, далі вздовж Гучви до Конюхів, а відтак через село Берестя до Грабівця. Така ситуація збереглася на цих теренах аж до приходу Червоної Армії», – підвів підсумки професор Мотика [Мотика, 2013 : 186].

Загалом на Холмщині сотні «Острізького» взяли участь у чотирьох боях із польськими партизанами, з яких вийшли переможцями [АЦДВР. Ф. 9 Спр. 6. Т. 30. Арк. 1]. Решту свого холмського періоду загін ім. Богуна рейдував уздовж р. Західний Буг на віддалі 14–16 км від неї і за 30–35 км від м. Холма. Місцями постою загону серед інших були с. с. Гільче (Hulcze, нині Грубешівського повіту Люблінського воєводства), Переводів (Przewodów), Ратичів (Ratyczów), Корчмин (Korczmin), Ляхівці та ін., у яких упівці не затримувалися довше ніж на тиждень [ГДА СБУ. Ф. 6. Спр. 75893-ФП. Арк. 12]. Між Переводом і Жнятином підлегли Олексі Громадюка замагазинували 50 цт зерна і 15 цт прального порошку [ГДА СБУ. Ф. 5. Спр. 67432 Арк. 65].

Під час постою в одному із сіл за 9 км від м. Белза (нині Львівської обл.), курінь «Острізького» відвідав командувач УПА-Північ Дмитро Клячківський-«Клим Савур», що теж перебував по німецький бік фронту. Він оглянув відділи, підвищив у званні кількох підстаршин і старшин та дав куреню наказ перейти в радянський тил у районі м. Бреста Білоруської РСР. Сам він, згідно зі спогадами, теж пішов на північ і перейшов фронт 18 червня у р-ні Кобрин — Давидгородок Брестської обл. з відділом Сидора Климчука-«Двигуна» [АЦДВР. Ф. 9 Спр. 6. Т. 30. Арк. 1; Гордієнко, 1959 : 155].

Утім, джерела дають підстави засумніватися в наведеній у спогадах даті переходу фронту командувачем УПА-Північ. За радянськими даними, відділ «Двигуна» (а отже, й Д. Клячківський) прибув з-за лінії фронту в Любешівський р-н Волинської обл. 23 липня 1944 р. [ГДА СБУ. Ф. 16. Спр. 544. Арк. 184].

Наказом від 27 червня 1944 р., Д. Клячківський призначив О. Громадюка-«Острізького» заступником командира групи «Турів» і командиром відділів цієї групи по німецькому боці. До них, окрім власне загону ім. Богуна, належав також загін І. Климчака-«Лисого» [Ковальчук, 2010 : 63–64].

Данилу Шумукові запам'ятався один із епізодів побуту на Холмщині в червні 1944 р.: *«У Корчині стояв курінь Острізького. Його штаб містився в дуже гарному будинку. Острізький зустрів мене дуже добре. [...] На краю села біля цвинтаря стояла застава нашого куреня. І ось одного дня на тій дорозі застава затримала дві німецькі бронемашини. В них їхали офіцери німецької армії. Застава у село їх не пустила. Німці в ультимативній формі заявили: "Завтра вранці щоб вас утому селі й духу не було. Сюдою буде проходити німецька армія, отож вона на своєму шляху буде винищувати всі озброєні групи". Після того ультиматуму Острізький дав команду своїм сотенним вивести сотні в ліс. Команду над усім куренем передав сотенному Нерозлучному, а сам виїхав у своїх службових справах разом зі своїми заступниками. [...] Там був уже заступник Острізького – Верховина (поручник із Закарпаття), начальник штабу, політвиховник, секретар і комендант почоту»* [Шумук, 1983 : 171–169].

Певно, один із таких випадків мав на увазі завідувач складами («магазинер») загону ім. І. Богуна Петро Лиховський-«Морозенко», коли на допитах у НКВС свідчив: *«коли банда "Голобенка" перебувала на території Польщі, то до "Голобенка" дуже часто приїжджали німецькі офіцери та про щось із ним розмовляли, але які і про що [вони] вели розмови, сказати не можу»* [Власенко. Кокін. Лозицький, 2011 : 142].

Керівник відділу зовнішніх зв'язків штабу УПА-Північ Євген Татура-«Омелько», який перебував при загоні, теж невідомого дня мав розмову з німецьким представником. Темою спілкування було питання стосовно передачі повстанцям цілого вагону боєприпасів. Тоді ж, увечері, заступник шефа штабу групи «Турів» Микола Павлович-«Яворенко» супроводжував

Татуру й німця по дорозі до м. Замостя, де вони отримали 10 ящиків із патронами, призначених для куреня «Лисого». Боєприпаси вони відвезли до м. Володави [Власенко. Кокін. Лозицький, 2011 : 97—98].

Але попри локальні домовленості з окремими німецькими командирами, загалом стосунки загону ім. Богуна з нацистами були ворожі. 19 червня 1944 р. о 18:00 загін стояв на відпочинку біля с. Сагринь, коли на повстанців напала німецька рота. Внаслідок тригодинного бою вороги втратили чотирьох убитими і сімох пораненими, а втрати УПА обмежилися одним пораненим [Вовк, 2006 : 1174].

У середині липня 1944 р., відповідно до вказівок «Клима Савура», курінь вирушив із с. Ляхівці на північ, але під с. Грабівець (пол. Grabowiec, нині Замостського повіту Люблінського воєводства) 17 липня напорівся на значні німецькі сили [Вовк, 2006 : 1174]. Після важкого нічного бою загону ім. Богуна довелося відійти до с. Діброва, де повстанці дві доби чекали в лісі, поки фронт не пройде на захід [АУСБУ Рівне. Спр. П-7683. Арк. 14зв.; ГДА СБУ. Ф. 6. Спр. 75893-ФП. Арк. 12; Гордієнко, 1959 : 155; Новак, 1984 : 134]. Один із чотових згодом так передав свої враження: *«В одному невеличкому лісочку ми попали між два вогні: з одного боку по нас били німці, а з другого – совіти, а нам хоча земля лизь, аніж не було де дітись. І ось нас так розбили»* [Шумук, 1983 : 177].

Це був час, коли Червона армія проводила Львівсько-Сандомирську наступальну операцію. 18 липня війська 3-ї гвардійської армії 1-го Українського фронту форсували Західний Буг. До 21 липня частини 58-ї, 136-ї та 81-ї стрілецьких дивізій дійшли до лінії с. с. Старе Село — Кмічин — Куліце — Телятин. Німецька 4-та танкова армія оборонялася на рубежі Грубешів — Вербковичі (пол. Werbkowice) — Тишовці (Tyszowce) — Лащів (Laszczów) [ЦАМО. Ф. 312. Оп. 3245. Спр. 239. Арк. 7. URL: <https://bit.ly/343tTED>]. Опинившись між двох вогнів, але вже за першою лінією радянських військ, курінь «Голобенка» дрібними групами проривався далі в радянський тил, у напрямі на с. Крилів (Kryłów) над Західним Бугом [ГДА СБУ. Ф. 5. Спр. 67432 Арк. 17, 45—46; Гордієнко, 1959 : 155—156; Новак, 1984 : 134].

Про важкі умови переходу фронту свідчив і член штабу загону Ю. Мояк-«Нечипір»: *«Голобенка» мав домовитися з німцями про перехід фронту, однак не наважився пробиватися. Він наказав всім шістьом сотням розбитися на дрібні групи і пробиватися. Після цього сотні «Узбека» і «Орла» розклалися зовсім, а сотенні зникли в невідомому напрямку»* [АУСБУ Волинь. Спр. 12375. Арк. 11зв—12].

Орієнтовно 25 липня 1944 р. відділи загону «Острізького» подолали річку в околиці с. Літовеж Порицького р-ну Волинської обл. і повернулися на терени вже Радянської України [Вовк, 2006 : 1210; АВВ. Ф. 488. Оп. 1с. Од. зб. 28. Арк. 392; ГДА СБУ. Ф. 16. Спр. 544. Арк. 183].

За словами «Нечипора», перед проривом через лінію фронту загін налічував біля 600 стрільців, з яких на збірному пункті, неподалік м. Порицька (нині Павлівка Іваничівського р-ну) за Бугом, зібралося не більше 200 [АУСБУ Волинь. Спр. 12375. Арк. 12]. Проте ад'ютант О. Громадюка «Січовий» твердив, що після переходу Бугу загін налічував біля 320 повстанців у бойовому складі [АЦДВР. Ф. 9 Спр. 6. Т. 30. Арк. 1; Новак, 1984 : 134]. А відповідно до спогадів командира з'єднання груп «33» Івана Литвинчука-«Максима Дубового», в «Острізького» тоді було 365 солдатів [Вовк, 2006 : 1210].

Після повернення на Волинь штабові куреня «Острізького» підпорядковувалися сотенні «Нерозлучний», «Хома», «Ігор», «Кудияр» (він же «Роман»), «Узбек» та «Орел». «Кудияр», імовірно, заступив пораненого в бою 19 травня «Ткача», який залишився на лікування в Галичині. Сотні «Узбека» та «Орла» були небоєздатні – більша частина їхніх стрільців розбіглася під час важкого переходу лінії фронту [АВВ. Ф. 488. Оп. 1с. Од. зб. 31. Арк. 217; АУСБУ Волинь. Спр. 12375. Арк. 33, 34, 43; Вовк, 2006 : 739; ГДА СБУ. Ф. 6. Спр. 75893-ФП Арк. 12].

У підсумку можна ствердити, що в час перебування на Холмщині (травень–липень 1944 р.) загін ім. І. Богуна налічував біля 600 вояків. Але в боях із німецькими й радянськими частинами та в загальному хаосі під час переходу лінії фронту загін поніс суттєві втрати, а деякі сотні взагалі розклалися. Тож і кількість стрільців у підрозділах скоротилася до рівня 320–365 осіб у липні–серпні 1944 р.

На волинській землі загін ім. Богуна спершу затримався в с. Іваничі Порицького р-ну. Далі, уникаючи боїв із радянськими військами, повстанський підрозділ попрямував у північно-східному напрямі повз райцентр Озютичі (нині село Локачинського р-ну), с. с. Озеряни й Любитів Ковельського, Грив'ятки Маневичького р-ну й до околиць с. Горно – на колишнє місце постою шпиталю ВО «Турів» [АЦДВР. Ф. 9 Спр. 6. Т. 30. Арк. 1; Гордієнко, 1959 : 155—156; Новак, 1984 : 156].

О. Громадюк-«Острізький» та його бійці опинилися в нових умовах, які виникли з поверненням на Волинь радянського тоталітарного режиму. Їхнім головним супротивником відтоді стали частини 9-ї стрілецької дивізії Внутрішніх військ НКВС, розквартировані в

населених пунктах Волинської та суміжних районів Рівненської областей. З їхніми підрозділами загін ім. Богуна провів низку успішних боїв упродовж серпня–вересня 1944 р., поки шукав зв'язку з вищим командуванням УПА [Гордієнко, 1959: 156, 158, 165; Вовк, 2006: 738–739, 1174–1175, 1209].

На початку жовтня в загоні відбулася реорганізація за взірцем бригад з'єднання груп (ЗГ) № 33 («Завихост») УПА-Північ, яке на той час діяло на цих теренах. На основі загону ім. Богуна сформували Холмську бригаду, яка своєю назвою вочевидь завдячує рейдові на Холмщину [Вовк, 2006: 715; Ковальчук, 2010: 27]. «Острізький» 21 жовтня одержав підвищення до шефа штабу ЗГ «33», а новостворену бригаду очолив колишній начальник її штабу «Буря» [Вовк, 2006: 667]. Підрозділ вів боротьбу за незалежність України ще впродовж цілого 1945 р., аж поки крайовий провід на ПЗУЗ не демобілізував повстанські відділи на Волині.

Висновки. Загін ім. І. Богуна групи «Турів» УПА-Північ пішов у рейд із Волинської обл. на Холмщину в травні 1944 р., щоб уникнути небезпеки розгрому з боку регулярних частин Вермахту й перечекаати, поки не з'явиться можливість перейти лінію фронту. Опинившись на території сучасного Люблінського воєводства Польщі, загін О. Громадюка-«Острізького» розташовувався на постій у селах уздовж Західного Бугу, спільно з підрозділами ВО «Буг» УПА-Захід узяв участь у чотирьох боях із польськими формуваннями АК і БХ інспекторату «Замостя», а також мав сутички з німецькими військовими частинами. У кінці липня 1944 р. загін ім. І. Богуна прорвався через лінію німецько-радянського фронту й повернувся на Волинь. Під час рейду повстанський підрозділ складався з шести сотень чисельністю приблизно 600 вояків, та під час важкого переходу фронту він поніс втрати вбитими, й пораненими, чимало стрільців відстали або розбіглися. Відповідно після повернення чисельність загону скоротилася до 320–365 бійців. У жовтні 1944 р. загін ім. І. Богуна реорганізували у Холмську бригаду, яка підпорядковувалася ЗГ № 33 («Завихост») УПА-Північ.

Подяка. Висловлюю щиру вдячність усім членам редколегії журналу за консультації, надані під час підготовки статті до друку.

Фінансування. Автор не отримав фінансової підтримки для дослідження, авторства та / або публікації цієї статті.

Джерела та література:

Антонюк, Я. М. (2014). *Український визвольний рух у постатях керівників. Волинська і Брестська області (1930–1955)*. Торонто; Львів: Видавництво «Літопис УПА». 1072 с.

АУСБУ Волинь – Архів Управління СБУ у Волинській області.

АУСБУ Рівне – Архів Управління СБУ у Рівненській області.

АЦДВР – Архів Центру досліджень визвольного руху.

АВВ – Архів Внутрішніх військ НКВС [копії зберігаються на мікрофішах в АЦДВР].

Бігун, І. В. (2017). Розгром загону ім. Богуна радянським Сумським партизанським з'єднанням у січні 1944 р. *Український визвольний рух*, 22, С. 220–238.

Богунов, С. (ред.) (2005). *Польща та Україна у тридцятих–сорокових роках ХХ століття. Невідомі документи з архівів спеціальних служб*. (Т. 4. Поляки і українці між двома тоталітарними системами 1942–1945. Ч. 2). Варшава; Київ. 878 с.

Власенко, С., Кокін, С., Лозицький, В. (Упорядн.) (2011). *Літопис УПА. Нова серія. Т. 15. Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1946–1952*. Кн. 2. Київ; Торонто. 660 с.

Вовк, О. (Упорядн.) (2006). *Літопис УПА. Нова серія. Т. 8. Волинь, Полісся і Поділля: УПА та запілля 1944–1946. Документи і матеріали*. Київ; Торонто. 1448 с.

В'ятрович, В. М. (2012) *Друга польсько-українська війна 1942–1947. Вид. друге, доповнене*. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 368 с.

ГДА СБУ – Галузевий державний архів Служби безпеки України.

Гордієнко, М. [Новак, В.] (1959). *З волинських і поліських рейдів УПА (із дій УПА-Північ, 1943–44)*. Торонто: накладом Товариств колишніх Вояків УПА в Канаді і США,. 160 с.

Ільюшин, І. (2009) *Українська повстанська армія і Армія Крайова. Протистояння в Західній Україні (1939–1945)*. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 399 с.

Кентій, А., Лозицький, В., Павленко, І. (Упор.) (2002). *Літопис УПА. Нова серія. Т. 4. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ 1943–1959*. (Книга перша: 1943–1945). Київ; Торонто. 697 с.

Ковальчук В. (2010) Вступ. Упор. В. Ковальчук, В. Огороднік. *Літопис УПА. Нова серія. Т. 16. Волинь і Полісся у невідомій епістолярній спадщині ОУН і УПА 1944–1954* (с. 17–62). Київ; Торонто.

- Ковальчук, В., Марчук, І. (Упорядн.) (2010). *Літопис УПА. Нова серія. Т. 14. УПА і запілля на ПЗУЗ 1943–1945. Нові документи*. Київ; Торонто, 2010. 640 с.
- Лозицький, В. (ред.) (2001). *Україна партизанська. 1941–1945. Партизанські формування та органи керівництва ними: наук-довід. вид.* Київ: Парламентське видавництво. 319 с.
- Мороз, В. (Упорядн.) (2009a). *Літопис УПА. Нова серія. Т. 12. Воєнна округа «Буг». Документи і матеріали 1943–1952. (У 2-х кн. Кн. 1)*. Київ; Торонто, 2009. 800 с.
- Мороз, В. (Упорядн.) (2009b). *Літопис УПА. Нова серія. Т. 13. Воєнна округа «Буг». Документи і матеріали 1943–1952. (У 2-х кн. Кн. 2)*. Київ; Торонто, 2009. 1232 с.
- Мотика, Гж. (2013). *Від Волинської різанини до операції «Вісла». Польсько-український конфлікт 1943–1947 рр.: авториз пер. з пол.* (А. Павлишин). Київ: Дух і літера. 360 с.
- Новак, В. (1984) Північно-західня округа «Турів». Ред. Є. Штендера. *Літопис Української Повстанської Армії*. (Т. 5. Волинь і Полісся. Кн. третя: спомини учасників, с. 96–134). Торонто: видавництво «Літопис УПА».
- ЦАМО – Центральний архів Міністерства оборони Російської Федерації.
- Шумук, Д. (1983). *Пережите і передумане. Спогади й роздуми українського дисидента-політв'язня з років блукань і боротьби під трьома окупаціями України (1921–1981)*. Детройт: Українські вісті. 536 с.
- Філяр, В. (1998). Генезис і боротьба 27 Волинської дивізії піхоти Армії Крайової. Відп. ред. : М. М. Кучерепа, *Україна–Польща: Важкі питання* (Т. 3, сс. 179–212) Варшава: Об'єднання українців у Польщі; Світовий союз воїнів Армії Крайової.
- Ясяк, М. (2004). Поляки в радянському партизанському русі в роки Другої світової війни. Наук. ред. М. М. Кучерепа. *Україна–Польща: важкі питання*. (Т. 9, с. с. 184–205). Луцьк: ВМА «Терен».

Игорь Бигун

Национальный университет «Черниговский коллегиум» им. Т. Г. Шевченко,
соискатель (Украина)

**Рейд отряда им. И. Богуна из Волыни на Холмщину
(май–июль 1944 г.)**

Аннотация. Цель статьи – исследовать рейд отряда УПА им. И. Богуна из Волыни на Холмщину и обратно. **Методология исследования** основана на использовании общенаучных методов (анализа, синтеза, абстрагирования и обобщения) в сочетании с принципами историзма, объективности, системности и развития. **Научная новизна** работы заключается в том, что впервые в историографии украинского освободительного движения исследуется участие волынского отряда им. И. Богуна из УПА-Север в польско-украинском противостоянии на Холмщине, определены его организационная структура, численность, командный состав и проанализированы обстоятельства перехода через линию германо-советского фронта. **Выводы.** Отряд им. И. Богуна группы «Турив» УПА-Север пошел в рейд из Волынской обл. на Холмщину в мае 1944 г., чтобы избежать опасности разгрома со стороны регулярных частей Вермахта и переждать, пока не появится возможность перейти линию фронта. Оказавшись на территории современного Люблинского воеводства Польши, отряд А. Громадюка-«Остризкого» располагался на стоянку в селах вдоль Западного Буга, совместно с подразделениями военного округа «Буг» УПА-Запад принял участие в четырех боях с польскими формированиями Армии крайовой и Батальонов хлопских инспектората «Замостье», а также имел столкновения с немецкими военными частями. В конце июля 1944 г. отряд им. И. Богуна прорвался через линию германо-советского фронта и вернулся на Волинь. Во время рейда повстанческое подразделение состояло из шести сотен численностью примерно 600 человек, и во время тяжелого перехода фронта понесло потери убитыми, и ранеными, немало стрелцов отстало или разбежались. Соответственно по возвращении численность отряда сократилась до 320–365 бойцов. В октябре 1944 г. отряд им. И. Богуна реорганизовали в Холмскую бригаду, которая подчинялась соединению групп № 33 («Завихост») УПА-Север.

Ключевые слова: Волинь, Холмщина, УПА-Север, отряд им. И. Богуна, Алексей Громадюк-«Остризкий», польско-украинская война, рейды, «Холмский фронт».

Igor V. Bigun

T. G. Shevchenko National University
of "Chernigiv Collegium"
External PhD Candidate (Ukraine)

The Raid of the Ivan Bogun Detachment to Chełm Land (May–July, 1944)

Abstract. *The purpose of the article is to study the raid of the UPA Ivan Bogun Detachment from Volhynia to Kholmshchyna (Chełm Land) and back. The research methodology is based on the use of general scientific methods (analysis, synthesis, abstraction and generalization) combined with the principles of historicism, objectivity, system and development. The scientific novelty of the work is that the participation of the Volhynia I. Bogun Detachment from the UPA-North in the Polish-Ukrainian confrontation in the Kholmshchyna, its organizational structure, numerical strength, command staff were determined and the circumstances of crossing the German-Soviet front line were analyzed for the first time in the historiography of the Ukrainian Liberation Movement. Conclusions. I. Bogun Detachment of the UPA-North "Turiv" Group conducted the raid from Volyn Oblast. to Kholm Land in May 1944 to avoid the danger of defeat by regular Wehrmacht units and to wait until it was possible to cross the front line. Once on the territory of the modern Lublin Voivodeship of Poland, O. Gromadiuk-"Ostrizky's" detachment stationed in villages along the Western Bug River, and also skirmished with German troops. At the end of July 1944, the I. Bogun Detachment broke through the line of the German-Soviet front and returned to Volhynia. During the raid, the insurgent unit consisted of six companies, numbering about 600 soldiers, and in the course of the difficult passage of the front suffered casualties, many troopers straggled or dispersed. Accordingly, after the return, the strength of the detachment was reduced to 320–365 soldiers. In October 1944, the I. Bogun Detachment was reorganized into the Kholm Brigade, which was subordinated to Group Formation № 33 ("Zawichost") of the UPA-North.*

Key words: Volyn, Kholmshchyna (Chełm Land), UPA-North, Ivan Bogun Detachment, Oleksiy Gromadiuk-"Ostrizky", Polish-Ukrainian War, raids, "Kholm Front".

References:

- ACDVR** — Arkhiv Centru Doslidzhen Vyzvolnogo Rukhu [Center for Research on the Liberation Movement Archives] [in Ukrainian].
- Antoniuk, Y. M.** (2014) *Ukrainsky Vyzvolny Rukh u Postatiakh Kerivnykiv. Volynska i Brestska Oblasti (1930—1955) [Ukrainian Liberation Movement Through the Biographies of its Leaders. Volyn and Brest Oblasts (1939—1955)]*. Toronto; Lviv: Vydavnytstvo "Litopys UPA". 1072 p. [in Ukrainian].
- AUSBU Rivne** — Arkhiv Upravlinnia Slyzhby Bezpeky Ukrainy u Rivnenskiy Oblasti [Rivne Oblast Directorate of the Security Service of Ukraine Archives] [in Russian].
- AUSBU Volyn** — Arkhiv Upravlinnia Slyzhby Bezpeky Ukrainy u Volynskiy Oblasti [Volhyn Oblast Directorate of the Security Service of Ukraine Archives] [in Russian].
- AVV** — Arkhiv Vnutrishnikh Viysk NKVS [NKVD Interior Troops Archives, microfiche copies are stored in in the ACDVR] [in Russian].
- Bigun, I. V.**, (2017) Rozgrom Zagonu im. Boguna Radianskym Sumskym Partyzanskym Zyednanniam u Sichni 1944 r. [The Defeat of the UPA Bogun Detachment by the Soviet Sumy Partisan Formation in January 1944] *Ukrainsky Vyzvolny Rukh—Ukrainian Liberation Movement*, 22,220—238 [in Ukrainian].
- Bogunov, S.** (Editor) (2005). *Polska i Ukraina w Latkach Trzydziestych—Czterdziestych XX Wieku Nieznane Dokumenty z Archiwów Służb Specjalnych. T. 4. Polacy i Ukraińcy Pomiędzy Dwoma Systemami Totalitarnymi 1942–1945. Cz. 2 . [Poland and Ukraine in 1930s—1940s. Unknown Documents of Secret Services. Vol. 4. Poles and Ukrainians Between Two Totalitarian Systems 1942—1945. Part 2]* Warszawa; Kijów. 878 p. [in Ukrainian and Polish].
- CAMO** — Central Archives of the Russian Federation Ministry of Defense [in Russian].
- Filar, W.** (2012) *Genezys i Borotba 27 Wolynskoyi Dyviziyi Pikhoty Armiji Krajowoyi [Genesis and Struggle of the Home Army 27th Volhynia Division]* Manag. Ed. M. M. Kucherepa. *Ukraina — Polshcha: Vazhki Pytannia. T. 3. — Ukraine — Poland: Complicated Matters. Vol. 3.* Warszawa: Obyednannia Ukrainsiv u Polshchi; Svitovy Soyuz Voyiniv Armiji Krajowoji. 179—212. [in Ukrainian].
- GDA SBU** — Galuzevy Derzhavny Arkhiv Sluzhby Bezpeky Ukrainy [Security Service of Ukraine Branch State Archives] [in Russian].
- Gordiyenko, M. [Novak, V.]** (1959) *Z volynskyykh i poliskyykh raidiv UPA (iz diy UPA-Pivnich, 1943—1944) [Fighting in the Ranks of UPA-North (Memories from UPA in Volynia and Polissya in 1943—1944)]*. Toronto: nakladom Tovarystv kolyshnikh voyakiv UPA v Canadi i SShA. 169 s. [in Ukrainian].

-
- Ilyushin, I.** (2009). *Ukrainska Povstanska Armija i Armija Krajowa. Protystoyannia v Zakhidniy Ukraini (1939—1945) [The Ukrainian Insurgent Army and the Home Army: Confrontation in Western Ukraine]*. Kyiv: Vydavnychy Dim "Kyievo-Mohylianska Academia". 399 p. [in Ukrainian].
- Jasiak, M.** (2004) *Poliaky v Radianskomu Partyzanskomu Rusi v Roky Drugoyi Svitoviyi Viyny [Poles in the Soviet Partisan Movement in the Course of the Second World War]*. Scient. Ed. M M Kucherepa. *Ukraina — Polishcha: Vazhki Pytannia. T. 9. — Ukraine — Poland: Complicated Matters. Vol. 9.* Lutsk: VMA "Teren", 2004. 198—199. [in Ukrainian].
- Kentiy, A., Lozytsky, V., Pavlenko, I. (Comp.)** (2002). *Litopys UPA. Nova Seriya. T. 4. Borotba UPA i Natsionalistychnogo Pidpillia: Informatsiyni Dokumenty CK KP(b)U, Obkomiv Partiyi, NKVS—MVS, MDB—KDB 1943—1959. (Knyga Persha: 1943—1945) [The UPA Chronicle. New Series, Vol. 4. The Struggle Against the UPA and the Nationalist Underground: Informational Documents of the Central Committee of the Communist Party (Bolshevik) of Ukraine, Party obkoms, NKVD-MVD, MGB-KGB 1943—1959 (Book One: 1943—1945)]*. Kyiv; Toronto. 697 p. [in Russian].
- Kovalchuk, V.** (2010). Introduction. *Litopys UPA. Nova Seriya. T. 16. Volyn i Polissia u Nevidomiy Epistolarniy Spadshchyni OUN i UPA 1944—1954 —The UPA Chronicle. New Series. Volhynia and Polissia in the Unknown Correspondence of the OUN and the UPA 1944—1954*. Kyiv: Toronto. 17—62. [in Ukrainian].
- Kovalchuk, V., Marchuk, I. (Comp.)** (2010). *Litopys UPA. Nova Seriya. T. 14. UPA i zapillia na PZUZ 1943—1945. Novi dokumenty [The UPA Chronicle. New Series. The UPA and Rear in North-Western Ukrainian Lands 1943—1945. New Documents]*. Kyiv: Toronto. 640 p. [in Ukrainian and Russian].
- Lozytsky, V. (Editor)** (2001). *Ukraina Partyzanska. 1941—1945. Partyzanski Formuvannia ta Organy Kerivnytstva Nymy: Naukovo-Dovidkove Vydannia [The Partisan Ukraine. 1941—1945. Partisan Formations and Their Commanding Bodies. A Reference Book]*. Kyiv: Parlamentske Vydavnytstvo. 319 p. [in Ukrainian].
- Moroz, V. (Comp.)** (2009a). *Litopys UPA. Nova Seriya. T. 12. Voyenna Okruga «Bug». Dokumenty i Materialy 1943—1952. (U 2-kh Knygakh. Knyga Persha) [The UPA Chronicle. New series. Vol. 12. Military District "Bug". Documents and materials 1943—1952. (In Two Books. Book One)]*. Kyiv; Toronto. 800 p. [in Ukrainian].
- Moroz, V. (Comp.)** (2009b). *Litopys UPA. Nova Seriya. T. 13. Voyenna Okruga «Bug». Dokumenty i Materialy 1943—1952. (U 2-kh Knugakh. Knyga Druga) [The UPA Chronicle. New series. Vol. 13. Military District "Bug". Documents and materials 1943—1952. (In Two Books. Book Two)]*. Kyiv; Toronto. 1232 p. [in Ukrainian].
- Motyka, G. (2013).** *Vid Volynskoyi Rizanyiny do Aktsiyi "Visla". Polsko-Ukrainsky Konflikt 1943—1947 rr. Avtor. perekl. A. Pavlyshyna [From the Volhynia Massacre to the "Vistula" Action. Polish-Ukrainian Conflict 1943—1947. Transl. by A. Pavlyshyn]*. Kyiv: Dukh i Litera. 360 p. [in Ukrainian].
- Novak, V. (1984)** *Pivnichnozakhidnia okruga "Turiv" [The UPA's North-Western Military Region "Turiv"]*. *Litopys Ukrainskoyi Povstanskoyi Armii. T. 5. Volyn i Polissia. Nimetska okypatsiya. Kn. 3. Spomyny uchashnykiv — Ukrainian Insurgent Army Chronicle. Vol. 5. Volhynia and Polissia. The German Occupation. Book 3*. Toronto: Litopys UPA. 96—134. [in Ukrainian].
- Shumuk, D.** (1983). *Perezhyte i Peredumane. Spogady i Rozdumy Ukrainskogo Dysydenta-Polityvaznia z Rokiv Blukan i Borotby Pid Trioma Okupatsiyamy Ukrainy (1921—1981) [My Life And Thoughts in Retrospect. Recollections and Reflections of a Ukrainian Dissident and Political Prisoner from the Years of Delusions and Struggle Under Three Occupations of Ukraine (1921—1981)]*. Detroit: Ukrainski Visti. 536 p. [in Ukrainian].
- Viatrovych, V. M.** (2012). *Druga Polsko-Ukrainska Viyna 1942—1947 [Second Polish-Ukrainian War 1942—1947]*. Kyiv: Vydavnychy Dim "Kyievo-Mohylianska Academia". 368 p. [in Ukrainian].
- Vlasenko, S., Kokin S., Lozytsky V.** (2010). *Litopys UPA. Nova seriya. T. 15. Borotba proty povstanskogo rukhu i natsionalistychnogo pidpillia: protokoly dopytiv zareshotovanykh radianskymy organamy derzhavnoyi bezpeky kerivnykiv OUN i UPA 1945—1954. Kn. 2. [The Struggle Against Insurgent Movement and the Nationalist Underground: Interrogation Protocols of OUN and UPA Leaders Arrested by the Soviet State Security Organs. Book 2]* Kyiv; Toronto. 640 p. [in Russian].
- Vovk, O. (Comp.)** (2006). *Litopys UPA. Nova Seriya. T.8. Volyn, Polissia i Podillia: UPA ta Zapillia 1944—1946. Dokumenty i Materialy [The UPA Chronicle. New Series. Vol. 8. Volhynia, Polissia, and Podillia: the UPA and Rear 1944—1946]*. Kyiv; Toronto. 1448 p. [in Ukrainian].

Статтю надіслано до редколегії 01.08.2020 р.
Статтю рекомендовано до друку 11.09.2020 р.